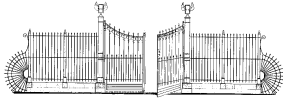

Jaargang 23 nr. 45 voorjaar 2022

Stichting Oude Begraafplaats

Stilte na de storm

Oude Begraafplaats Gouda

Adres: Prins Hendrikstraat 3, 2802 JA Gouda

Website: www.oudebegraafplaatsgouda.nl

maandag t/m zaterdag: 10.00 - 16.00 uur

zondag: 12.00 - 16.00 uur

Het bestuur van de Stichting Oude Begraafplaats Gouda

Peter Overkamp (voorzitter)

Piet Streng (secretaris)

William Bik (penningmeester)

Koos Massar (informatie graven)

Ed van Rossum (Jeugdwerk)

Effy de Jong (Algemeen)

Arie de Wit (Contact Croda)

Assistentie:

Severt van der Stad (restaurantzaken)

Nico Koning (technische zaken)

Marianka Peeters (Nieuwsbrief)

Koos Carlie (militaire zaken)

En

Alle vrijwilligers

Van de voorzitter

De Stichting Terebinth heeft twee boekjes uitgegeven “Over de groene zoden” Deel 1 en deel 2.

Dit zijn wandelingen over de verschillende begraafplaatsen in Nederland.

Ook onze “Oude Begraafplaats” wordt in deel 1 uitvoerig vermeld.

Wij willen dit van harte aanbevelen.

De verkoopprijs is € 14,95 (excl. € 4,50 verzendkosten).

Bestellingen per mail aan bureau@terebinth.nl (of bel: tel. 06 2417 3646).

Opmerking van onze penningmeester, Er zijn nog 30 donateurs die hun donatie nog niet hebben voldaan.

Kijkt U het a.u.b. even na.

Gouda 750

U als donateur en Gouwenaar heeft waarschijnlijk overleden familieleden op de begraafplaats liggen. Voor ons zijn het bekende en onbekende familieleden.

Een aantal bekende Gouwenars willen wij naar voren halen. Daartoe hebben wij een wedstrijd uitgeschreven:

WEDSTRIJD FORMULIER

Op de oude begraafplaats, Prins Hendrikstraat 3 Gouda zijn veel bekende Gouwenars begraven. Sommige zijn zo bekend, dat er een straat, plein, park, monument, gevelsteen of plaquette zijn/haar naam draagt.

Het gaat er om dat u zoveel mogelijke namen verzamelt waarnaar een straat etc. is genoemd.

Alle mogelijke middelen om dit op te zoeken zijn geoorloofd, zoals niet alleen de website: www.oudebegraafplaatsgouda.nl, maar ook facebook, straatnamenboek of breng een bezoek aan de begraafplaats en speur rond. Slechts twee bestuursleden kennen de lijst. Benader hen niet.

Beschouw deze begraafplaats niet als "een begraafplaats" maar als een museum. Het is de moeite waard.

Als prijzen loven wij uit het boek **Gouda 1000 jaar en Gouda 750**

Wij geven u vast de eerste hint mee:

1. Burgemeester van Bergen IJzendoorn.	Het van Bergen IJzendoorn-park
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

Plaats Gemeentelijke begraafplaats

De oude begraafplaats is gesitueerd als Prins Hendrikstraat 3. Om de hoek ligt de Kerkhoflaan. Hoe kan dit. Waarom leidt de Kerkhoflaan niet naar het kerkhof? Daarbij komt nog dat deze laan nog drie andere namen heeft gehad.

De gemeente Gouda moest, nadat begraven in om de Sint Janskerk verboden werd, een nieuwe begraafplaats maken, die gezien de hygiëne, buiten de stadsmuren moest liggen.

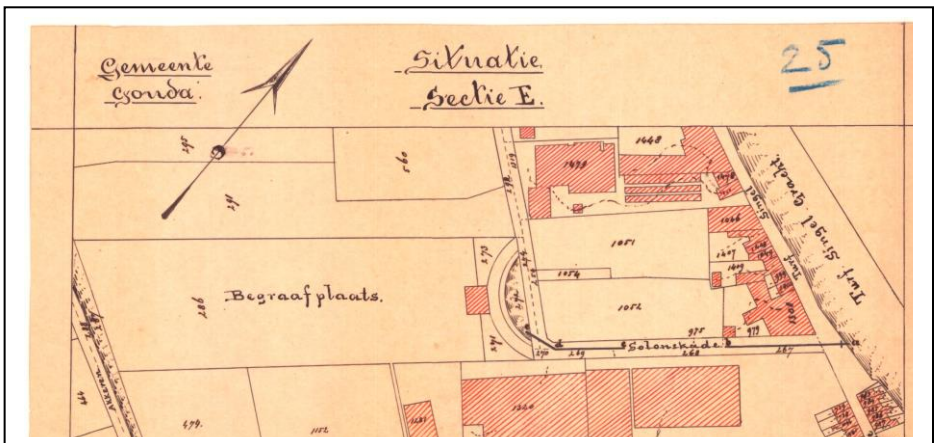
De dispositie van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland d.d. 28 augustus 1827 houdende enige bepalingen van het begraven van lijken in de kerken en op de kerkhoven, benevens aanleggen van geschikte begraafplaatsen buiten de kom van de gemeente om op 4 maart 1828 een desbetreffend besluit te nemen. De eerste stap was het vinden van een geschikte locatie die aan bepaalde eisen voldeed. Het was immers wettelijk verplicht een begraafplaats 35 tot 40 meter buiten het bebouwde aan te leggen. Het aantal inwoners met het daaruit volgende sterftecijfer bepaalde de afmetingen van die plaats. Ook van belang was dat wethouder A. van Bergen, die belast was met de aankoop van de grond bij de koop rekening hield met de aanwezigheid van bebouwing, zodat de ondergrond voldoende stevigheid bood. Begin 1828 had de gemeente verschillende de opties. Een stuk grond van ongeveer 10 ha. lag aan de Solonskade en was in bezit van drie eigenaren. Dit is uiteindelijk aangekocht voor de prijs van 2325 gulden. Dit pad (ook Solonsteeg genoemd) liep tussen de Turfsingel en de begraafplaats. In 1625 komt hij voor als Zoolonsteeg. Evenwijdig aan dit pad liep de Bleekerskade. Deze is ongeveer te traceren bij de ingang van Croda. In de nabijheid van de Solonskade lag een steegje: de Papegaaisteeg. Op één van de oude kaarten werd de Solonskade ook Papegaaillaantje genoemd. Dit wordt al in een akte uit 1613 vermeld.

In deze akte is er sprake van de Papegaaisteeg naast de Stadsdroogplaats. Nu moest deze grond geschikt gemaakt worden om als begraafplaats te dienen. Deze werd genoemd als de Algemeene Stedelijke begraafplaats. *Bewaard is gebleven is het bestek en kondities, waaraan de edelachtbare*

Heeren Burgemeester en Wethouders, der stad voornemens zijn om op het Raadhuis binnen voornoemde stad, aan de minst inschrijvenden, in het openbaar aan te besteden, het leveren van het benoodigde zand en aardspecie voor de nieuwe begraafplaats, liggende ten westen de stad Gouda, ten einde van de Papagaaisteeg, of zoo genoemde Solonskade, in de korte akkeren, even buiten meergemelde stad.

Kaart van Bleau 1648

Kadastrale kaart 1878

Deze aanbesteding is op 19 februari 1829 gehouden en het resultaat was dat Jan Broere van het Moordrechts Verlaat, even buiten de stad, maar wel behoren tot Gouds grondgebied de begraafplaats wilde aanleggen voor f 14.000,-

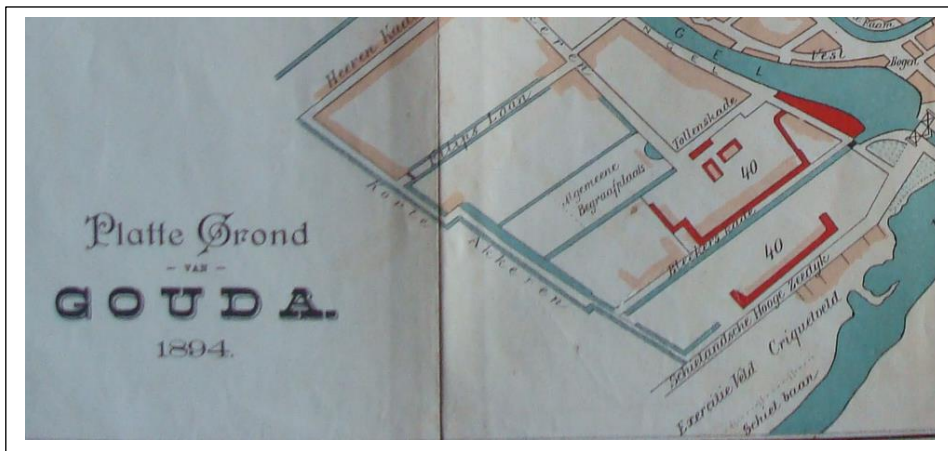
Niet alleen de verzorging van dit hoofgebouw maar ook het onderhoud van de waterwerken om en nabij de begraafplaats eiste de nodige aandacht en op een bepaald moment kwamen er klachten binnen over de verontreiniging van de sloten rondom de begraafplaats. In 1881 dwongen omwonenden de gemeente tot een onderzoek naar de toestand van de sloten om de begraafplaats, omdat men veronderstelde dat de begraafplaats zelf die verontreiniging veroorzaakte. Uit dit onderzoek bleek dat de Kaarsenfabriek de vervuiler was door haar afvalstoffen te lozen op de sloot rondom de begraafplaats. Op kosten van de fabriek dempte de stad de sloot langs de Papegaaiesteeg of Solonskade inclusief een gedeelte van de sloot langs de oostzijde van de begraafplaats en sloot het gedempte deel af met een kleidam.

Kadastrale kaart 1832

Op de gedrukte plattegrond der stad uit 1894 komt echter de naam Tollenskade voor. De naam Kerkhoflaan dateert pas van 19 april 1901.

Het is niet onmogelijk, dat in 1901 deze Tollenskade zodanig verbeterd was dat een nieuwe naamgeving nodig werd geacht. Toen werd de naam Kerkhoflaan gegeven omdat de weg eindigde op de begraafplaats.

Plattegrond van Gouda 1804

In genoemde dispositie wordt het begrip 'kerkhof uitsluitend gebezigd in de zin van een hof of tuin bij een kerk. De huidige naam 'Kerkhoflaan' is hiermee in strijd. De huidige Kerkhoflaan ligt nog maar nauwelijks op de huidige grond. In augustus 1877 passeerde voor de toenmalige notaris n.f. Cambier van Nooten een akte van ruiling tussen het college van b. en w. en de directie van de B.V. Koninklijke Stearine Kaarsenfabriek goud, vertegenwoordigd door haar directeuren Isak IJssel de Schepper en dr. Adolf Carl Geitel.

De gemeente gaf in ruil de tot dan bestaande Kerkhoflaan (Tollenskade) en verkreeg daarvoor de grond, waarop de huidige Kerkhoflaan is aangelegd. De voorwaarden voor deze ruil waren niet ongunstig voor de gemeente Gouda. De waarden van beide stukken grond waren ongeveer gelijk, zelfs was de Tollenskade nog f 200 hoger in prijs. Toch kreeg de gemeente als toegift f 25.000,- van de onderneming. De oppervlakten verschilden behoorlijk. De kaarsenfabriek kreeg er een heel stuk grond bij.

Bovendien nam de fabriek alle verdere kosten voor haar rekening.

In feite is dus de aanleg van de bestaande Kerkhoflaan volledig door de Kaarsenfabriek betaald, terwijl de gemeente er een lief sommetje aan overhield.

In die tijd was de Kerkhoflaan een lege verbindingsweg, onbebouwd, en een laan die met een dubbele rij bomen een somberheid accentueerde. Dit kwam vooral tot uiting als de rouwkoetsen naar de begraafplaats reden. Eerst na de bevrijding, in 1950 worden de huizen gebouwd, teneinde te goed te komen aan de vraag van woonruimte. Zo heeft de woningnood toch iets goeds gedaan. De "nieuwe" Kerkhoflaan is verplaatst. Daar mee is de ingang van de begraafplaats aan de Prins Hendrikstraat komen te liggen.

Kaart van Gouda, ca 1922

Verantwoording

- Paul H.A.M. Abels Gouda voor de grote groei. Een stadsplattegrond uit 1894.
- Archief van Uniquema
- Goudse straten en hun geschiedenis, Knipsel Goudse Courant
- <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>
- Tidinge van Die Goude 2003, 1 en 2
- <https://www.topotijdreis.nl/>

DUDLEY - EUNICE - FRANKLIN

Het is al weer een aantal weken geleden dat stormweren niet alleen ons land maar ook de begraafplaats teisterden. Het heeft behoorlijke littekens achtergelaten. Twee aloude bomen voor de aula moesten het ontgelden en raakten hun bovenkruinen kwijt. Ze zijn in een klap gekandelaberd. Ook een paar grafstenen zijn omgewaaid, waaronder het heggemonument. De gemeente Gouda heeft daarna alle bomen verwijderd.

Korstmossen op de oude grafstenen

De oude begraafplaats is een magische plek die blijft boeien. De oude bomen, de oude grafzerken en omdat het oud is groeien hier ook prachtige korstmossen.

Om met Freek de Jonge te zeggen: " Er is leven na de dood".

Ik prijs mij gelukkig dat er in het algemeen geen drang is tot het schoonmaken van de zerken daar sommige aanwezige korstmossen heel zeldzaam zijn. Korstmossen groeien hooguit 1 tot 2 mm per jaar en dat geldt voor de meeste soorten.

Maar eerst iets in het algemeen.

Wat zijn korstmossen?

Een korstmos is een symbiose van een alg en een schimmel en is dus geen mos of vaatplant. Hoewel mossen en korstmossen vaak in één adem genoemd worden zijn ze dus geheel niet verwant met elkaar. De spraakverwarring treedt alleen in het Nederlands op. In Engeland en Frankrijk heten ze *lichens* en in Duitsland heten ze *Flechten*. De wetenschappelijke naam is *Lichenen*.

De alg zorgt voor de aanmaak van suikers door fotosynthese en de schimmel zorgt voor bescherming tegen uitdrogen, UV-straling en vraat. De schimmelcomponent bepaalt in belangrijke mate de groeivorm.

In Nederland zijn ongeveer 700 soorten bekend maar dit aantal verandert steeds onder invloed van klimaatverandering en luchtverontreiniging.

Waar vind je korstmossen

Bijna overal tot zelfs op de meest onherbergzame plaatsen op aarde; Op steen, dood en rottend hout, levend hout, plastic, asbest, metaal (dus overal op).

Oude begraafplaatsen vormen een speciaal milieu voor korstmossen. Hier is ook een grote variatie aan natuursteen aanwezig, Zoals harde kalksteen, graniet, zandsteen, kwartsiet en lavasteen. Elke steensoort heeft zijn eigen eigenschappen zoals hardheid, porositeit, Ph en daardoor typerende soorten korstmossen.

George de Vries

Voorbeelden van verschillende korstmossen

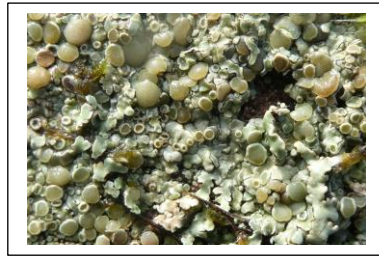
Donkere schotelkorst

Rond dambordje

Kleine citroenkorst

Muurschotelkorst

Zwarte grafkorst

Steenpurperschaaltje

Wandeling over de begraafplaats.

Wij hebben een wandeling over de begraafplaats uitgezet. De start is bij het baarhuisje. Rondwandelen komen we langs grafstenen van bekende Gouvenaars. In de beschrijving is aangegeven wat hun bekendheid was. De schriftelijke begeleiding ligt in het baarhuis.

Dinsdag- en donderdagochtend zijn vrijwilligers op de begraafplaats aanwezig en kunt u de beschrijving krijgen.

Wij proberen hiervoor een QR-code te maken zodat deze beschrijving ook op de smartphone te downloaden is, maar zover zijn we nog niet.

AGENDA:

Zaterdag 7 mei 2022	Open Dag Oude Begraafplaats Gouda (incl. Opening Aula?)
Zaterdag 28 mei 2022	Dag van de Begraafplaats
Dinsdag 5 juli 2022	Groenwandeling uitleg over korstmossen
Zondag 4 september 2022	Vrijwilligersdag
Zaterdag 17 september 2022	Open Monumentendag

Een kunstschilder zonder grafteken

In het vroege voorjaar was ik bezig op de website van SAMH (Streekarchief Midden-Holland) een man te zoeken die op de Oude Begraafplaats is begraven. Zijn naam was Adrianus van der Schouw.

Op zijn overlijdensakte stond dat hij van beroep kunstschilder was. Zoiets wekt altijd een nieuwsgierigheid op.

Door te googelen kwam een aantal schilderijen en aquarellen van hem tevoorschijn. Voornamelijk poldergezichten en rivierlandschappen.

Adrianus van der Schouw werd op 19 juni 1873 te Schiedam aan de Lange Haven 122 geboren als derde kind van Simon van der Schouw en Elisabeth Tettelaar.

Adriaan was voorbestemd om net als zijn vader metselaar te worden, in zijn familie het was al eeuwenlang van vader op zoon overgegaan. Erg lang zal hij niet die ambacht hebben uitgeoefend.

Op 20 oktober 1899 huwde Adriaan te Rotterdam met de Schiedamse Anna Christina Fredriksen en het paar vestigde zich in Gouda. Ze gingen wonen aan de Bleekersingel 20.

Hun eerste kind, Elizabeth Petronella, is daar geboren op 30 maart 1900.

In september van dat jaar is het gezin naar de Turfmarkt verhuisd. Op 20 april 1901 zijn ze vertrokken naar Den Haag.

Zo zal hij rusteloos blijven en de rest van zijn leven steeds weer verhuizen.

In de Arnheemsche courant van 2 juli 1901 vernemen we voor het eerste wat van zijn schilders activiteiten. Een schilderij van hem, getiteld "Bij Haastrecht" wordt op een tentoonstelling te Arnhem geëxposeerd en verkocht.

In 1922 wordt zijn huwelijk ontbonden. Daarna woonde hij samen met zijn huishoudster Wilhelmina Nolet.

In 1935 schonk Adriaan aan Koningin Wilhelmina een schilderij voorstellende "Het eerlang verdwijnen van de Oranjebrug, in de lengte op het doek

gebracht, met ter linkzijdige het brugwachtershuisje en op den achtergrond de gebouwen van de Schiedamse Cartonagefabriek en rechts den tuin van mevrouw de weduwe J.C. Dirkzwager-Sonneveld.”

Waarschijnlijk is dit het schilderij uit de nalatenschap van prinses Juliana, die in 2011 is geveild bij Sotherby's en toen 2500 gulden opbracht.

Toch Is Adriaan na vele verhuizingen in 1938 weer terug gekeerd naar Gouda, waar hij woonde tot zijn dood in 1946, onder andere in de Sophiastreet 80. Als schilder en aquarellist bestond zijn oeuvre voornamelijk uit polderlandschappen en riviergezichten, maar ook stadsgezichten en maritieme werken.

Toen een schilderij van hem in de veiling kwam hebben we nog geprobeerd dit te kopen voor de aula. Helaas was de vraagprijs hoger dan wij van te voren hadden afgesproken.

Zijn graf op de begraafplaats, veld D rij s graf 13, is zonder grafteken. Hij ligt samen met Pieter Noordegraaf in een graf, dat wel een grafsteen heeft.

Groot Gouda - 6 november 1945

Weet u het nog?

Hoe daar 's-ochtends, één jaar geleden, dat angstaanjagende motorgeronk over de daken kwam? Hoort u ze nog? De Spitfires en Typhoons

De knallen van de explosies, dat dreunen van de bominslagen?

Vroeg in den morgen begon het al! Even acht uur was het, toen de eerste vier vliegtuigen over de stad gierden en hun bommen achter het station in het weiland lieten vallen. Was het een Waarschuwing? Niemand begreep het. Maar om even half elf begon het goed. Zwaar kreeg het station het te verduren. De loodsen vlogen in brand, rails werden verwrongen en wagens werden omvergeworpen.

Maar ook de verdwaalde bommen waren er. Op de Boeiekade stortte drie huizen in. Twee zwaar gewonden en een licht gewonde, werden naar de ziekenhuizen gebracht. Twee doden vielen er te betreuren.

12.05 Een nieuwe aanval! De huizen bij den tunnel krijgen voltreffers. De bewoners hadden reeds eerder de vlucht genomen. Gelukkig! In den tunnel is een vrouw door een mitrailleurkogel getroffen. In het ziekenhuis overlijdt ze aan de gevolgen.

Een vierde aanval volgt. In het stationsgebouw ontstaat brand, het seinhuis bij de tunnel staat in lichter laaie.

Half twee. Weer een aanval. Gouda word dezen dag niet met rust gelaten. Er is geen spraken van blusschen van de branden in het station en het seinhuis. Dat zou onder deze omstandigheden levensgevaarlijk zijn.

Waterleidingbuizen worden getroffen. Maar de hulpploegen verrichten prachtig werk en weten de leiding af te sluiten.

Tien voor half drie. Een vliegtuig komt over. Maar het is niks in vergelijking met de vorige aanvallen.

Dan wordt het wederom ernst. Acht vliegtuigen bombarderen en mitrilleren. Op de Karnemelksloot komt een bom terecht, maar de gevolgen zijn niet ernstig.

Ook bij de Sociëteit op de Boelekade vallen bommen. Twee mensen worden zonder verwondingen onder de puin vandaan gehaald. Vier slachtoffers zijn er te betreuren.

Het is vijf uur geworden. Nog keert de rust niet terug. Een achtste aanval komt.

Aan de westelijken rand van de stad vallen bommen, zonder schade aan te richten.

Maar ook de tunnel wordt getroffen. De westelijke muur stort in.

Toen was het voorbij!!

Het station was één ruïne. Verwongen balken, een uitgebrande seinhuis en verwoeste loodsen. In de stad viel de schade mee. Acht doden waren er te betreuren. Vijftien personen lagen gewond in het ziekenhuis. Mooi werk was er verricht door de hulptroepen van de luchtbeschermingsdienst.

Bewondering moeten wij hebben voor de waarnemers, die niet van hun uitkijkposten vandaan gingen om dekking te zoeken. Staaltje van moed werden er vertoond. Waren moed, die niet om beloning vraagt.

En nu zijn we een jaar verder. (1945) Een ieder, die deze dagen langs het station gekomen is, zal met stille bewondering hebben gezien, hoe er daar gewerkt wordt aan het herstel. Reeds zijn er ruiten geplaatst in de weder gebouwde wachtkamers. Het stationsgebouw nader zijn voltooiing.

Daar toont Nederland, Dat het een ongebroken geest bezit. De geest van niet bij de pakken neerzitten, maar opbouwen.

Het was een gruwelijke dag in 1944.

Een dag van spanning. Maar het was alles niet in staat om ons te breken of verwarren, ondanks de ellende van den tijd.

En terwijl bommen gierden en mitrailleurs ratelden, werkte op den zolder van het Thalia-Theater een groepje jongens aan de vervaardiging van “de Vrije Pers”.

Want Gouda moest op de hoogte blijven van wat er ook buiten de stad gebeurde.

Dit zijn de slachtoffers van 6 november 1944 die op de begraafplaats liggen begraven. Zij zijn allen op die dag of daarna aan hun verwondingen overleden. Ook dit jaar op 4 mei worden zij herdacht.

Jacoba Geertruida Exalto-Dirkzwager 68 jaar oud. In de tunnel door een mitrailleerkogel getroffen.

Baukje de Vries-Dijkstra 34 jaar oud. Door een bominslag aan de Spoorstraat.

Wilhelmus Kleinherenbrink 12 jaar oud. Door een bominslag in de Boelekade.

Francina Vuurens-van Leeuwen 37 jaar oud. Door een bominslag in de Boelekade.

Johanna Antonia van der Laan 2 jaar oud. Door een bominslag in de Boelekade. Zij liep zware brandwonden op.

Bernardus Verkerk 47 jaar oud. Door een bominslag in de Boelekade.

Alida Berendina Wilhelmina Jeanette Verkerk 13 jaar oud. Door een bominslag in de Boelekade.

Trijntje Verkerk-Kuperus 51 jaar oud. Door een bominslag in de Boelekade.

Johannes de Jong 20 jaar oud. Door bominslag op het station.

Colofon

Adres: Prins Hendrikstraat 3, 2802 JA Gouda

Website: www.oudebegraafplaatsgouda.nl

Voor reacties op deze nieuwsbrief, maar ook voor verdere vragen, suggesties etc. kunt u contact opnemen met ons

Secretariaat: E-mail: info@oudebegraafplaatsgouda.nl

Donaties van minimaal € 15,- op:

Rekeningnummer NL78 INGB 0008 0339 02

t.n.v. Stichting Oude Begraafplaats te Gouda

Voor nadere informatie kunt u zich richten tot:

Koos Massar

Binnenkade 31

2806 AZ Gouda

Tel. 0182 515 034

Excursies: William Bik 0182 603161

Foto: Koos Massar, William Bik

Eindredactie en opmaak van deze nieuwsbrief:

Marianka Peters en William Bik

Oproep, wij zoeken een vrijwilliger die t.z.t. het penningmeesterschap wil overnemen.

Verborgen schotelkorst

“Er is leven..., er is leven na de dood”

Freek de Jonge